

GURBETTE ÖLMEK ZOR... LONDRA'DA BİR AYDIN: YUSUF SITKI MARDİN

Tahsin Yıldırım

■ Türk edebiyatının kilometre taşlarından Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'in bilinmeyen yılları olan Londra'daki hayatlarına dair çalışmaları ile tanınan şair, yazar kültür insanı Yusuf Sıtkı Mardin'in anne tarafından dedesi İstanbul'da ilk defa su ve gazoz fabrikasını kurup, meşhur Kocataş suyunu satışa sunan bir girişimci olan Necmettin Kocataş'tır.¹ Baba tarafından dedesi ise mütercim, kazasker Mardinli Yusuf Sıdkı Efendi'dir. Babası padişahların huzur derslerine dair eseri ile bilinen "*fazilet-i ilmiye ve hulkiyesi, fazilet erbabınca*" tanınan devrin önemli hukukçulardan Ali Zeynel Abidin şöhet bulmuş adı ile Ebül'ula Mardin ve Fatma Bedriye Hanım'ın oğlu olarak 16 Mart 1916 tarihinde İstanbul'da doğmuştur.² Yusuf Sıtkı Mardin'in Hatice (1918-1973) ve Türkan isimli iki kız kardeşi olmuştur.

Çocukluğunun ilk yıllarını Sultanahmet'te geçiren Mardin, eğitimi-ne Beyazıt Fevziye İlkokulunda başlamış, ailenin Rumelihisarı'na taşınmasıyla Kayalar İlkokuluna devam etmiş ardından Şişli'ye taşınan aile onu Şişli Terakki Lisesine kaydettirmiştir. Buradan da 1926-1927 eğitim-öğretim yılında Robert Kolejine yatılı olarak gönderilmiştir. Robert Kolejinde okuduğu yıllarda dedesi Necmettin Kocataş, Sarıyer'de büyük bir yalı alarak çocuklarını bu yalıya toplamıştır.³ Yusuf Sıtkı Mardin yurtdışına gitmek zorunda kalana kadar eserlerine ilham veren bu yalıda yakın akrabalarıyla birlikte yaşamıştır. Zarif İstanbul Türkçesini hakkıyla kullanan ve yazan Yusuf Mardin,

1 Elif Erdoğan, "Yusuf Sıtkı Mardin'in Hayatı ve Eserleri", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2012, s. 10.

2 İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1969, C 3, s. 1685.

3 Yusuf Sıtkı Mardin, *Kocataş Yalısı Anıları*, Güryay Matbaası, İstanbul 1988, s. 7-15.

İbnülemin Mahmud Kemal'in ifadesiyle "İngiliz, Fransız ve Alman lisanlarını da söyleyüb yazan erbab-ı liyakatdendir."⁴

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesini 1940'ta bitiren Yusuf Mardin, Seniha Hanım'la (15 Mart 1920-?) 27 Temmuz 1940 tarihinde nişanlanmıştır. 8 Mayıs 1941'de nikâhlanmış, 17 Mayıs 1941'de düğünleri olmuştur. Bu evlilikten kızı Zerrin 1942'de, oğlu Ebulula Muti 9 Haziran 1946'da dünyaya gelmiştir.⁵

Edebî Şahsiyeti

Yusuf Sıtkı Mardin almış olduğu eğitim ve çevresinin tesiriyle küçük yaşlardan itibaren sanat ve edebiyatla iç içe olmuş, bereketli ömrüne birçok eser sığdırmıştır. Yazı ve şiirleri *Yücel*, *Boğaziçi*, *Çınaraltı*, *Ajans Türk*, *Hisar*, *Dolunay* gibi süreli yayınlarda yayınlanmıştır. Sade bir Türkçe ile kaleme aldığı aruz, hece ve serbest ölçüyle yazdığı şiirlerinde yalnızlık, aşk, geçmişe özlem, hüznün, tarih, ölüm, İstanbul gibi temalara yoğunlaşmıştır. Şiire girebilecek her ruh yeniliğinin klasik şekiller içinde mümkün olacağına inanan Yusuf Mardin'in basılmış şiir kitapları şunlardır: *Bir Ad Bulamadım* (1934), *Mezar Taşları* (1946), *İki Damla Yaş* (1947), *Üç Yaprak* (1948), *Bir Semtini Sevmek* (1972), *Sonelerle Seneler* (1981). Çeviri eserleri: *Romeo ve Juliet* (1945), *Colloquial Turkish* (1961), *Turkish Phrase Book* (1970), *The Pocket Book of Twentieth Century Turkish Poetry* (1990), *Bosphorus Through The Ages* (1995). Araştırma- inceleme: *Namık Kemal'in Londra Yılları* (1974), *Abdülhak Hâmid'in Londra'sı* (1976), *Şair Şeref Hanım* (1994). Anı: *Kocataş Yalısı Anıları* (1988).

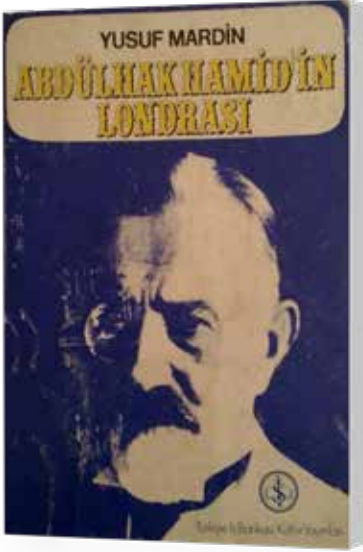
1935-1956 yıllarında Muhtar Fehmi Enata ve Kemalettin Birsan yönetiminde çıkarılmış aylık kültür, sanat ve fikir dergisi *Yücel*'in kurucu ve yürütücüleri arasında Yusuf Mardin de vardır. Dergi 1948'e kadar 148, 1950'de 8, 1955-56 yılları arasında da 10 sayı olmak üzere toplam 163 sayı çıkmıştır. Şirket-i Hayriyenin halkla ilişkiler çalışması niteliğindeki Boğaziçi'ni tanıtır ve sevdirmek amacıyla Ekim 1936 ile 1938 arasında 18 sayı çıkan *Boğaziçi* adlı dergi yayınlanmıştır. Derginin resmîyette sahibi Sadi Akant, yazı işleri müdürü ise Yusuf Sıtkı Mardin'dir. Dedesinin Şirket-i Hayriyenin yönetici olmasından dolayı dergide yer alan Mardin'in bazı eserleri burada yayınlanmıştır.

Son Yılları ve Vefatı

Uzun yıllar gurbeti mesken tutan Yusuf Mardin yıllar boyu sevdiklerine hasret kalmıştır. Bu hissiyatını bazen yazılarına bazen mektuplarına bazen de mısralarına dökmüştür. Kendisinden iki yaş küçük olan kardeşi Hatice astım hastası olduğundan sürekli ilaç kullanmıştır. Kullandığı ilaç da onun ciğerlerine zarar verdiğinden tedavi için yurtdışına çıktığı doğum gününde ona gurbette tek tesellisini şöyle şiirleştirmiştir:

4 İbnülemin Mahmud Kemal İnâl, *Son Asır Türk Şairleri*, Millî Eğitim Bakanlığı Basımevi, İstanbul 1969, C 3, s. 1685.

5 Elif Erdoğan, "Yusuf Sıtkı Mardin'in Hayatı ve Eserleri", Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir 2012, s. 13.

*“Kız kardeşinin “Gurbetteyken bütün teselli
Ardında kalan Cemalli resmin”⁶*

Türk kültür tarihinin önemli isimlerinden Prof. Dr. Süheyl Ünver, donanımlı, iyi yetişmiş, birçok sahada kabiliyet kesbetmiş değerlerin farklı gerekçelerle yurt dışına çıkışına hep hayıflanmıştır. Prof. Dr. Süheyl Ünver Londra seyahatinde Yusuf Mardin'e onun kadr u kıymetinin bilinmediğini söyleyip İstanbul'da olmamasına dair üzüntüsünü ifade etmiştir.⁷ Kendisine yazdığı mektupları neşrederek Yusuf Mardin'i tekrar gündeme getiren Prof. Dr. Ahmet Güner Sayar, onun Türkiye'ye yeniden yerleşmesi bahsini Süheyl Ünver'e açtığında, *“Onu küstürdüler!”* cevabını almıştır.⁸ Bu isteklere rağmen ülkeye dönmeyen Yusuf Sıtkı Mardin, 1975 senesinde kendi isteğiyle kamu hizmetinden emekliye ayrılıp Londra'nın gü-

ney banliyölerinden Surrey'e yerleşmiştir.

Ömrünün bereketli yıllarında Londra'da, bazı enstitülerde Türkçe dersleri vermiş, Türkiye'de yayınlanan süreli yayınlarda yazıları ve şiirleri yayınlanmıştır. Ama onun bu yıllara damgasını vuran önce tefrika edilen sonra kitap olarak yayınlanan Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Londra günlerini dile getirdiği iki önemli eseri ilgili yazarlar adına bir boşluğu doldurmuştur. Bu iki kitap Osmanlı aydınının Batı'yla karşılaşması, Batı'yı tanınması oradan alınması gerekenleri ülkeye transfer etmelerine ışık tutan önemli eserlerdendir. İki aydının modernleşme tasavvuruna yön veren Londra yıllarına dair eserler hâlâ aşılabilmiş değildir.

Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'in Londra yıllarını kaleme alan Yusuf Mardin'in Londra yıllarının mevcut bilgilerimize göre tek tanığı Ahmet Güner Sayar'dır. Onunla uzun yıllar mektuplaşan Sayar, tahsil için gittiği Londra'da yaşadığı sıkıntıların yanında dil öğrenmesi için sabır ve tavsiyelerle dolu sohbetlerin ve mektupların yolunu aydınlattığından bahsetmiştir. Kocataş Yalısı'ndan Londra'nın bir semtindeki küçük bir dairede gurbete mahsus zorlukları, eşi ve kendinin sağlık sorunları, hayata aynı gözle bakan insanların olmayışının getirdiği yalnızlık hissi içinde son günlerini geçiren Yusuf Mardin, vefatından önce Ahmet Güner Sayar'a gönderdiği son mektubundaki şiirinde

6 Yusuf Mardin, *Kocataş Yalısı Anılarım*, Güryay Matbaası, İstanbul 1988, s. 187.

7 Yusuf Mardin, *Kocataş Yalısı Anılarım*, Güryay Matbaası, İstanbul 1988, s. 240.

8 Ahmed Güner Sayar, *Yusuf Mardin'den Ahmet Güner Sayar'a Mektuplar*, Ötügen Neşriyat, İstanbul 2020, s. 15.

bu hâlet-i ruhiyesini “*Arzu tükendi, kalmadı gönlümde bir merak*” diyerek anlatmıştır.⁹

1994 yılının son günlerinde, 28 Aralık’ta özel olarak verdiği Türkçe dersinde, geçirdiği kalp krizini atlatamayıp, 6 Ocak 1995 günü Dorking’de Hakk’ın rahmetine kavuşmuştur. Yusuf Mardin Bey’in vefatı, dost ve yakınlarına 19 Ocak 1995 tarihli *Hürriyet* gazetesine verilen ilanla duyurulmuştur.

Uzun yıllar ülkesinden uzakta, gurbette ve memleket özlemiyle yaşayan Yusuf Sıtkı Mardin’in son günlerinde dünya gözüyle göremediği huzuruna eremediği yurduna ancak cenazesi gelmiştir. Cenazesi İstanbul’a getirilince 20 Ocak 1995 Cuma günü Teşvikiye Camisi’nde öğle namazını müteakiben kılınan cenaze namazının ardından babası Ebululâ Mardin ile annesi Bedriye Hanım’ın da metfun olduğu Karacaahmet’teki aile mezarlığına defnedilmiştir.¹⁰

9 Ahmed Güner Sayar, *Yusuf Mardin’den Ahmet Güner Sayar’a Mektuplar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020, s. 16.

10 Ahmed Güner Sayar, *Yusuf Mardin’den Ahmet Güner Sayar’a Mektuplar*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2020, s. 22.